

Merhaba

merhabahaber.com

f /akademiksayfalar

KADEMİK

Sayfalar

Kurucusu: Dr. Mehmet Ali UZ

Yayın Kurulu: Dr. Mehmet Ali UZ - Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU - Ahmet ÇELİK - Ali İŞİK - Av. Serdar CEYLAN - Hasan YAŞAR
maliz@merhabagazetesi.com.tr - saimsakaoglu@hotmail.com - celikahmet66@hotmail.com - baskuyulu@gmail.com - srceylan@hotmail.com - hyasarkonya@gmail.com

Bir Fotoğrafın Hatırlattıkları (37)

BİR TİYATRO OYUNU, YAZARI VE KONUSU OLAN KONYALI

Arkadaşlığımız, dostluğumuz, kardeşliğimiz ve meslektaşlığımız ölünceye kadar sürüp giden merhum Prof. Dr. Harun Tolasa ile ilk defa nerede ve zaman karşılaşıp tanıştığımızı kesin olarak hatırlamıyorum. Ancak bazı tahminlerde bulunmaktan da kendimi alamıyorum. Bu durum yalnızca merhum Tolasa için geçerli değildir. Yeni Türk Edebiyatı profesörü olan hemşerim İsmail Parlatur için de aynı şeyi söyleyebilirim. Bu örnekleri elbette çoğaltabiliriz. Yazımızın konusu olan örnek kişi için ise daha farklı tahminlerde bulunmamız gerekiyor.

O güzel insan, oyun yazarı merhum Sabahattin Engin'dir. Acaba ben onunla ilk defa nerede ve ne zaman karşılaştım? Hatta daha da ileri giderek yüz yüze görüşüp bir hâl hatır sormuşluğumuz var mı? Bu sorulara kesin cevap vermemiz kolay olmayacaktır. Ancak, âlim unutmuş *kalem unutmamış* sözümüzü hatırlayarak eski defterleri karıştırma gereğini duyuyoruz. 1991 yılından beri her yıl dostlarımıza gönderdiğimiz ve ilk 17'sini *Dostlara Mektuplar* (Konya 2010) adı altında kitaplaştırdığı-

mız yıllık mektuplarımızın 2006 yılına ait olan 16. sayıda gözümüze ilişen şu satırlar, bu konudaki sisleri dağıtacak güzelliكتedir: .

*Bu yılın önemli bir olayı da, beni konu alan bir tiyatro oyununun yayımlanmasıdır. Günümüzün oyun yazarlarından, 23'ü basılı olmak üzere, 39 eseri bulunan Sayın Sabahattin Engin'in son eserinin adı, **Bilimin Sönme-yen Işığı Saim Sakaoglu** idi. 96 sayfalık kitap bu yıl Konya'da basılmıştı. **Sayın Engin ile bir Eskişehir toplantısında tanışmıştık; ancak uzun uzun görüşmemiz olmamıştı. Sağ olunuz üstadım, var olunuz. Size, Mesude Ablamla sağlıklı yıllar diliyorum. Bu eseri; 15 Mart'ta, Üniversiteevinde basın toplantısı yoluyla da tanıtmıştım. (s. 180).***

Prof. Dr.
Saim SAKAOĞLU

Demek ki merhum ile, ayak üstü olduğunu tahmin ettiğimiz bir görüşmemiz, belki de sohbetimiz olmuştur. Ancak kendilerinin bize hakkımızda bir tiyatro oyunu yazacağını söylemesi daha sonraki bir döneme rastlamaktadır.

Hakkımızda yazılan tiyatro oyununun başında yer alan, *Eser ve Ya-*

zara Dair (s. 9-10) başlıklı yazımındaki şu bilgiler, bu bilinmeyi biraz daha aydınlatıcak gibidir:

“... O yılın [1995] programında, neredeyse adını ilk defa okuyuşumun üzerinden 30 küsur yıl geççen Sabahattin Engin'in de adı vardı. O, *Halkın Sevgilisi* başlıklı bir bildiri sunacaktı.” (s. 9).

Buradaki, “...adını ilk defa okuyuşumun üzerinden 30 küsur yıl geççen...” ifadesi, çok önceleri, hemşerimiz Mehmet Çınarlı'nın yayımladığı ve alanında hâlâ da aşılammayan *Hisar* dergisinde yer alan yazılarına küçük bir göndermedir.

Bu güzel olayın bize ulaşmasından sonra kendileri hakkımızda bazı konularda bilgiler istiyordu. Biz de, bir tiyatro yazarının ilgisini çekeceğine inandığımız hayat çizgilerimizden örnekleri yazıp göndermeye çalıştık

Ancak şunu samimiyetle dile getirmek isteriz ki kendilerinden küçük bir istekte bulunmuştuk. Oyunun kahramanları arasında iki de öğrencimiz vardı, onlar, 1. Öğrenci ve 2. Öğrenci olarak geçiyorlardı. Bu öğrencileri hayatımızın da bir parçası olan, çok sevdiğimiz, nice nice eserlerde ortak imzalarımızı kullandığımız iki öğrencimizin adıyla almalarını istemiştik. Kabul buyurdular. İşte o iki öğrencimiz: Prof. Dr. Ali Berat Alptekin ve Prof. Dr. Esmâ Şimşek. Prof. Alptekin'i 2019'da kaybettik, Prof. Şimşek ise Fırat Üniversitesi'nde görevini sürdürmektedir. Hemen hatırlatalım. Sa-

kaoğlu-Alptekin-Şimşek Bilim Kolu, günümüzde Doç. Dr. Ebru Şenocak-Dr. Feyziye Alsaç ikilisiyle sosyal alanlarda pek de görülmeyen bir bilim kolu derinliğine ulaşmış bulunmaktadır.

“8 Ocak'ta [2005] Yalova'dan gelen bir mektupta, ünlü oyun yazarımız Sabahattin Engin'in beni konu alan bir oyun yazmakta olduğu müjdesi veriliyordu. *Bilimin Sönmeyen Işığı Saim Sakaoğlu*.” (Sakaoğlu 2010: 162).

Tarihe not düşme: 1997 yılının yazında, Mersin'in Erdemli ilçesinin, o dönemde belde olan Tömek yerleşim birimindeki bir sitede, (Altınsahil) iki aile bir daireyi üç aylığına kiralamıştık. Her aile birer buçuk ay kalacaktı. Öyle de oldu. Biz o siteyi o kadar çok sevdi ki iki yıl sonra oradan bir daire alıverdik. O günden beri (1999-2022) yaz aylarımızı o sitede geçiriyoruz. Böylece; Çeşmeçi, Bodrumcu, Marmarisçi, Didimci, vb. dostları Ege ile baş başa bıraktık.

Rahmetli Engin ile 1995 yazında öylesine hızlı bir tempo ile yazdık ki kargocu dostlar bile şaşırıyordu. Bazı konularda bizden istenilen bilgiler, ne yazık ki o günlerde bilgisayar kullanmasını bilmediğim için, el yazısıyla hazırlanıyor ve derhal kargoya veriliyordu. Cevap ve yeni sorular da aynı hızla Yalova'dan Erdemli'ye doğru yola çıkıyordu. Muhterem büyüğümüz, “Tamam Saim Bey, noktayı koydum.” deyince işin

basım aşamasına geçildi. Sonradan birkaç kitabımızı daha basacak olan tarihçi kitapçımız Hakan Coşgunaslan ile anlaştık. Kitabımız, onun kurduğu Kömen Yayınları'nın 21. kitabı olarak 2006 yılında gün ışığına çıkarıldı. Olgun Çelik Ofset Matbaa Tesisleri'nde basılan kitabımız 96 sayfadan oluşuyordu.

Kitabımızın yayımlanmasından sonra, o güne kadar hiç yapmadığımız bir işe soyunduk. Alanının ilklerinden sayılabilecek bu tiyatro oyunu bir basın toplantısı ile kamuoyuna duyurmak istedik. Ve belirlediğimiz bir gün, yer ve saati gereken yerlere duyurduk. O günlerde mensubu bulunduğumuz Selçuk Üniversitesi'nin rektörlük binasının alt katı (Bu bina günümüzde hangi kurum tarafından kullanılıyor, bilmiyoruz.) bu iş için bize tahsis edildi. Bizim ikram olarak düşündüklerimizi hatırlatacak bir yaklaşımla kuru pasta vb. ikramı da kurum tarafından üstlenildi. 15 Mart 2006 Çarşamba günü anılan yerde toplantımızı gerçekleştirdik. Bu arada şu iki konuya dikkatinizi çekmek isteriz.

Yazdığı 39 tiyatro eserinin 23'ü yayımlanan, pek çoğu Devlet Tiyatroları'nda sahnelenen, ünlü oyun yazarımız SABAHATTİN ENGİN'in (İstanbul, 1919 – Yalova, 15 Temmuz 2007) eseri olan bu kitaptan haberiniz var mıydı? Yaşayan kaç kişi böyle bir tiyatro eserinin konusu olmuştu acaba?

Sabahattin Engin, *Bilimin Sönemeyen Işığı Saim Sakaoğlu*, Konya 2006. İki perdelik bir oyundur. Oyunun kişileri arasında öğrencilerim Prof. Dr. Ali Berat Alptekin ile Prof. Dr. Esmâ Şimşek de vardır.

Bu kitabımızın basımından çıkmasının ardından bir basın toplantısı düzenlenmiştik: **15 Mart 2006. O gün ayrıca daha önceki yayınlarımızla ilgili olarak bir de kitaplarımızdan oluşan bir sergi açılmıştı. Rektörlüğümü-**

zün, ne yazık ki hiçbir yetkilisi aramıza katılmamıştı. Olayda hazır bulunan gazetecilerden Tuncer Mengeş, ertesi gün Yeni Meram gazetesindeki köşesinde çok uzun bir yazı yayımlamış, ilgilileri bayağı tedirgin etmişti. Galiba iki üç sonraydı, üst makamlar Sakaoğlu Ailesi için bir veda yemeği vermek inceliğini göstermişlerdi.

O güne kadar başta Gazi Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere birkaç devlet büyüğümüz için bu tür bir tiyatro eseri yazıldığını biliyoruz. Ancak bir sivil için yazılan ilk eser, yine Engin'in imzasını taşıyordu: *Efsane Öğretmen* (Hüseyin Hilmi Tekişik) (Ankara 1999). Belki de adımızı taşıyan bu çalışma alanının ikinci eseri idi.

O gün toplantıya aile çevremizden ve sevenlerimizden pek çok kişi katılmıştı. Biz bu kişilerden aramızda olmayanlardan bazılarını hatırlatmak isteriz: Hasan Sakaoğlu (ağabeyim), Sıtkı Köseoğlu (dayımın oğlu), Yrd. Doç. Dr. Hasan **Özönder**, İlker Küçüktunç. Bölümümüz

Öğretim üyelerinden Doç. Dr. (sonradan Prof.) Sinan Gönen de katılanlar arasında idi. Ayrıca, koruyucu başkanları olduğumuz Üniversitemizin Türkçe Topluluğu adına da öğrenci Nesrin Albayrak da katılmıştı.

O yıl, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın, 1975 yılından beri, dört yılda bir düzenlediği bir toplantının yedincisi Gaziantep'te gerçekleştirilecekti. Biz, bu toplantıların o güne kadar yapılanlarının tamamına katılanlardan biri idik. Aynı zamanda, adı galiba *Danışma Kurulu* olan heyetin de üyeleri arasında yer alıyorduk. Bu toplantıya birkaç koli kitap göndererek, özellikle yurt dışından gelen meslektaşlarımıza armağan etmek istemiştik. Ancak bu tiyatro oyunundan da fazlasıyla gönderecek bilim ve sanat dünyasına ulaş-

masını sağlamıştık. Basın mensubu olarak katılan Yeni Meram gazetesinden Tuncer Mengeş, üniversitesi ilgililerinin böyle anlamlı bir toplantıyı şeref vermemeleri üzerine ertesi gün gazetesinden eleştirel yapıya sahip olgun bir yazı yayımlamıştı.

HAYATINDAN BAZI ÇİZGİLER

Merhumun hayatını bir bütün vermek oldukça uzun olacaktır. Biz, onu bazı ilgi çekici yönleriyle tanıtmaya çalışacağız. Babası Mehmet Hilmi Bey, Kastamonu'nun Araç ilçesinin Çukurpelit köyünden Karahasan sülâlesine mensuptur.

Sabahattin Engin'in doğum tarihi konusunda kaynaklar yıl ve ay olarak farklı tarihler ileri sürmektedir. Bunların başında 9 Mart 1920 tarihi ve Fatih (İstanbul) yer almaktadır. Ancak Kaya bu konuda daha titiz davranmış, başka bilgiler vermiştir.

“Sabahattin Engin, on çocuklu ailenin altıncı çocuğu olarak dünyaya gelmiştir... Kaynaklar her ne kadar yazarın 1919'da doğduğunu belirtse de yazar asıl tarihinin 9 Mart 1920 olduğunu belirtmektedir. Çünkü Babası doğum tarihini Kur'an-ı Kerim üzerine yazmış, yazar kendisi de düşülen bu tarihi daha sonra gençlik yıllarında görmüştür.” (Kaya 2002: 4).

Engin, Yalova'daki evlerinde ancak kemiginin kırılması sonucu

hastaneye kaldırılır. Vücudunda oluşan bir ödemi gidermek için yapılan müdahaleden sonra hayata veda eder. Uzun olmayan bir tedavi süresinden sonra, 16 Temmuz 2007 Pazartesi gecesi 01.00'de vefat eder: Yalova Devlet Hastanesi. İki gün sonra da İstanbul Ortaköy Mezarlığı'nda, babası ve yeğeninin yanına defnedilmiştir.

EVLİLİĞİ

Engin, Çalışma Bakanlığında iken müfettiş olarak Erzincan'da görevlendirilir. Orada coğrafya öğretmeni Mesude Çağatay Hanım'la tanışır. Ev hanımı Naciye Hanım ile Tuğgeneral Ruhi Çağatay'ın kızları olan öğretmen hanımla (doğ. 1927), 8 Ekim 1956'da İstanbul'da evlenirler. Mesude Hanım, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü mezunu olup 42 yıllık öğretmenlik hayatından sonra 1992'de emekli olmuştur

YAZI HAYATI

Yazı hayatına 1940'lı yıllarda başlar. 1943'te Kahramanmaraş'ta görevli iken *Maraş Postası*'nda ilk yazılarını yayımlar. Daha sonra, *Varlık* dergisinde takma adlarla deneme ve eleştiri yazıları yer alır. Engin'in, *Seçilmiş Hikâyeler* dergisinde de hikâyeleri yayımlanmıştır. O, bu yayınlarının önemli bir bölümünü takma adlarla yazmıştır.

O, daha sonraki yıllarda; *Türk Dili, Hisar, Ankara Sanat, Çınaraltı, Çağrı, Mili Kültür* vb. dergilerde pek çok makale, eleştiri fıkra, deneme, vb. türlerde yazılar kaleme almış, hikâyeciliğini sürdürmüştür. O, ayrıca Ankara'da yayımlanan *Hürses* gazetesinde de yazmıştır.

HAKKINDA HAZIRLANAN TEZLER

Hasan Ekrem Yıldırım, *Sabahattin Engin'in Tiyatro Oyunlarının Tahli*, Konya 2000, lisans tezi.

Kamer Kaya, *Sabahattin Engin/Hayatı-Sanatı-Eserleri*, Kocaeli Üniversitesi, 2004, yüksek lisans tezi. *Sabahattin Engin / Hayatı Sanatı Eserleri* adıyla yayımlanmıştır, Ankara 2007. Bedia Dursunoğlu-Zeybek, *Sabahattin Engin'in Oyunları Üzerine Bir Araştırma*, Selçuk Üniversitesi, 2005, yüksek lisans tezi. (yarım kaldı.)

Halide Hilâl Altunel, *Sabahattin Engin'in Oyunlarındaki Halk Bilimi Unsurları Üzerine Bir İnceleme*, Selçuk Üniversitesi, yüksek lisans tezi, Konya 2006.

BASILILAN OYUNLARI

Engin'in eserlerinin sayısı 39'dur. Basılı olanlarının adlarını bir liste olarak alıyoruz.

1. Suçlu, 2. *İpsizler*, 3. Bunalım, 4. Kendi Dünyamız, 5. Tedirginler, 6. Büyük Dönemeç, 7. Malazgirt, 8. Malazgirt-Tanınmayan Yiğitler 9. Yunus Emre, 10. Kocadağlar Ağası, 11. Köroğlu, 12. Halkın Sevgisi ve Yunus Emre, 13. Hacı Bektaş-ı Velî, 14. Sayın Soyтары, 15. Karaca Oğlan ve Her Şeyden Üstün, 16. Çaresizliğin Avuntusu, 17. Avunmak Kaygısı, 18. Nazar Boncuğu ya da Orta Kattakiler, 19. Efsane Öğretmen, 20. Bir Ağıt, 21. Sepetçioğlu Osman Efe, 22. Bilimin Sönmeyen Işığı Saim Sakaoğlu.

Basılı olmayanlar eserlerinin sayısı ise 16'dır. Bunların bazıları baştan üç dört sayfa, ortasından birkaç

sayfa eksik olup Yalova depreminde kaybolmuştur.

KAZANDIĞI ÖDÜLLER

Malazgirt adlı oyunuyla, Konya Turizm Derneği'nce 1971 yılında düzenlenen, 'Malazgirt Zaferi'nin 900. Yıldönümü Oyun Yarışması'nda birinciliğe layık bulunmuştur. *Her Şeyden Üstün* adlı oyunuyla da, *Tercüman* gazetesinin düzenlediği oyun yarışmasında ilk altı eser arasına girerek ödül kazanmıştır. Onun *Döküntüler* adlı eseri de, aynı yarışmada ilk altıya girerek ödüle layık bulunur.

BASIN TOPLANTISINDA HAZIR BULUNAN AİLE BİREYLERİMİZ

(Toplu fotonun alt yazısı)

Küçük kızımız Seren Sakaoğlu, kayınbiraderimin eşi Asuman Gülel, ağabeyim Hasan Sakaoğlu, Saim Sakaoğlu, eşim Yurdanur Sakaoğlu, küçük dayımın küçük oğlu Sıtkı Köseoğlu, ağabeyimin oğlu Sami Sakaoğlu, ağabeyimin küçük kızı Hayriye Sakaoğlu. Fotoğraf, kayınbiraderim Turan Gülel tarafından çekilmiştir. Hasan Sakaoğlu (2019) ve Sıtkı Köseoğlu (2020) aramızda değiller.

YUNUS EMRE’NİN “OL GEÇİDÜN KORKUSI” ADLI ŞATHİYELİ ŞİİRİ VE MİTOLOJİK UNSURLARI

Giriş

Türk şiirinin ilginç türlerinden şathiye; ciddî bir düşünce ve duyguyu ince bir alay veya şaka yoluyla dudaklarda bir tebessüm uyandıracak şekilde, bâzan da sembolik bir dille anlatma (Ayverdi) temel anlamında iken sûfinin sekr, vecd, cezbe, galebe, inbisat, istiğrak, cem, fenâ ve tevhid-i zâtî gibi kendini kontrol edemediği tasavvufî haller içinde söylediği sözleri biçiminde kavramlaşmıştır. Bâyezîd-i Bistâmî, Sehl et-Tüsterî ve Hallâc-ı Mansûr ilk dönem tasavvufunda şathiyeleriyle en çok tanınan sûfilerdir (Uludağ, 2010: 370-373).

Yunus Emre ve şathiye deyincede tabi ilk akla gelen şiir “çaktım erik dalına”dır. “çaktım erik dalına”nın ilk şerhi, Yunus Emre’ye yakın sayılabilecek bir tarihte Şeyhzâde (ö. 1497) tarafından yapılmıştır (Şeyhzade Muslihiddin: 66b-98b). Sonrasında İsmail Hakkı Bursevî (İsmail Hakkı Bursevî, s. 26b-41a), Şeyh Ali Nakşbendî el-Nevrekanî (Ali Nakşbendî, s. 156b-158b) ve Niyazî Mısırî de (Niyazi Mısırî) bu şiire şerh yapmıştır.

Burada durup “Yunus Emre’nin şathiyeli başka şiiri ya da şiirleri var mıdır?” diye sorulduğunda “**ol geçidüni korkusu uş beni yoldan kodi**” dizesiyle baş-

layan Yunus Emre’nin bir şiirinin de şathiye özelliği taşıdığı tespit edilmiştir. Ne ilginçtir ki, şathiye özelliği barındıran bu şiir, şimdiye kadar -belki de tespit edilemediğinden- incelemeye alınmamıştır. Özellikle öküz, balık, deniz, taş, sinek ve iğne bağlamında oluşturan dizeler; görünüşte bir şaka, alay izlenimi verirken gerçekte uhrevî gizlere değinen bir anlam evrenidir. Daha gerçekçi bakıldığında bu şiirde Yunus Emre’nin Türk mitolojisini, halkın eğitiminde nasıl kullandığı çok açık görülmektedir.

Yunus Emre’nin düşünce derinliğini göstermesi bakımından “**ol geçidüni korkusu uş beni yoldan kodi**” şiirini kaynaklar eşliğinde açıklamak, onun özellikle Türk mitolojisine hakimiyetini ortaya çıkarmak bu çalışmanın başlıca amacıdır.

Bu amaç doğrultusunda şiirin anlamına odaklanılacak olup nazım biçimi, ahenk, dil, anlatım ve sanat özellikleri gibi konulara girilmeyecektir.

Çalışma, literatür taraması, sözlük taraması, açıklama, kanıt gösterme, örnekleme, anlatım gibi yöntemlerle yazılmıştır. Alıntılama ve kaynak gösteriminde APA yöntemi tercih edilmiştir.

Beyit ve imla farklılıklarıyla

bu şiir; *Divân-ı Yûnus Emre Karaman* (190a, 190b), *Fatih* (194a), *Yahya Efendi* (92b) ve *Nuruosmaniye* (186a) nüshalarında da mevcuttur. İlk kez şerhi/yorumu yapılan şiir için *Karaman Nüshası* esas alınmıştır.

“ol geçidüni korkusu” adlı şiirin beyit ve söz öbeği biriminde açıklanması ve yorumlanması

ol geçidüni korkusu uş beni yoldan kodı

degme kişi geçemez köprüsün kıldan kodı

geçid: Geçit, geçiş yeri. Geçecek yol. Boğaz. Kanal. İki dağ arasında dar, sarp ve uzun yol.

degme: Her. Herhangi. Herkes. Rastgele.

Coğrafik terim olarak geçit; iki dağ arasında oluşan “V” şeklindeki derin boşluğun taban kısmıdır. Geçit her iki taraftan dik yamaçlarla yükselerek dağın zirvesinde son bulur. Bir kalenin, bir sarayın ana kapısı gibi bir taraftan bir tarafa kısa geçiş imkânı verenlerin yanında derin vadilerle kilometrelerce uzunluğa sahip geçitler de vardır. Hayber Geçidi, Saint Bernard Geçidi, Serno La dünyaca ünlü geçitlerdir.

Yunus Emre birinci dizede yeneden yaratılış sonrası mahşerden ahirete geçişi betimlemektedir. “**o geçit**” ile cennet cehennemini ayıran derin uçurumu simgelemektedir. “**geçit korkusu**” ifadesiyle de bu dünyadaki sınavı başaramamanın sonucunda cehenneme düşme endişesi dolaylıca anlatılmıştır.

İkinci dizede, herkesin kolayca geçemeyeceği “**kıldan bir**

köprü”nün geçit üzerinde kurulu olduğu açıklanmaktadır. Eski Türk dini Şamanizm’de böyle bir köprüden söz edilir. Buna göre gökteki Tengri’ye ulaşma yolunda yedi engel kuruludur. Bir şamanın ruhu sadece beşinci engelle kadar yani Temir Kazık’a (kutup yıldızı) gidip geri gelir. Birçok engeli aşan şaman, **Temir Kazık**’tan önce bir delikli taştan geçip dipsiz göle gelir. O dipsiz göl üzerinde “*at kıldan bir köprü*” vardır (Sagalayev, 1992: 52-56).

İslâm inancına göre, âhirette cehennem üzerinde kurulacak olan, müminlerin üstünden kolayca geçerek cennete gireceklerine, kâfirlerin ise üzerinden cehenneme düşeceklerine inanılan köprünün adı “**sırat**”tır. Burada sırat yerine köprü kullanılması; halka, kendi dillerinde İslâm inancını öğretmek ile açıklanabilir.

yirde gökde ol dostun hikmetleri bî-payân

hikmetine talaldan uş beni kıldan kodı

bî-payân: Sonsuz, nihâyet-siz, ucu bucağı olmayan, nâmütenâhî. Tükenmez.

kâl: Söz.

talmak: Dalmak. Bir şeyin dibine doğru gitmek, içine doğru sokulmak, gömülmek. Başka bir şeyle ilgilenmeyecek şekilde kendini bir şeye vermek, yalnız o şeyle ilgilenmek, kendini ona kaptırmak.

Yunus Emre, birinci dizede varlığa semiyotik bir bakış sergilemektedir. *Risâletü’n-Nushiyye* ve *Divân*’daki şiirlerinde kullandığı “gönül gözü”, “gözgü”, “na-

zar” gibi kelimelerle varlığın görünen yüzünün arkasındaki asıl gerçekliğe vurgu yapar. Burada da kusursuz tasarım ve üstün bilgelik ile yarattığı kâinat ve canlı cansız nesnelere üzerinden Allah’ın engin ve sonsuz bilgisine **“hikmetleri bî-payân”** ifadesi ile dikkat çekilmektedir.

Yunus Emre, varlıktaki olağanüstü güzelliğin o denli farkında, inceliklerini o denli görmektedir ki yaşadığı hayranlık ve şaşkınlığı **“hikmetine talaldan”** sözüyle ikinci dizede açıklar. Bu hayranlık ve şaşkınlık insanın nutkunu bağlayacak derecededir. Yunus da bu durumu **“uş beni kâldan kodı”** yani “işte beni sözden, dünya işlerinden alıkoymdu” sözleriyle belirtti.

*indi öküzi ol la’în al ile azdur-
maga*

*sinek ile Hak Çalap öküzi elden
kodi*

indi: İmdi, şimdi.

la’în: Lanetlenmiş, rahmetten sürülüp atılmış.

al: Turuncu renkte ipekli kumaş; turuncu rengi. Açık doru (at için). Oyun, hile.

Şimdi sıra şathiyeli beyitlerde! İlk dizede bir öküzün bir lanetli tarafından **“al”** ile kızdırıldığı anlatılmaktadır. Buradaki **“la’în”**’in sinek; **“al”**’in da oyun, hile olduğu ikinci dizeden anlaşılmaktadır. Allah’ın izin vermesiyle sinek tarafından oyun oynanan öküzün dikkati dağılarak elden yani işinden alı konulduğu belirtilmektedir.

Peki, öküz, sinek ve al ile Yunus Emre’nin bu beyitte kurduğu imgenin gerçekliği nasıldır?

Kadim anlatıların birçoğunda **öküz**, dünyayı boynuzları üzerinde taşıyan bir varlıktır. Şamanizm’de dünyayı iki boynuzu üzerinde tutan **Kiyûsa** adlı bir öküz ve gözü önünde uçup duran cılız bir **sivrisinek** vardır. Bu sinek, öküzün burnuna girmek için fırsat kollarken dünya yükünün altına girmiş ve sabırla bekleyen bu öküz de sivrisinekten sakınıp burnuna yanaşmasıyla sarsılmıştır. Bu durum da zelzeleyi meydana getirmiş (Onay, 1996: 236, 237).

öküz taşun üstinde taşı balık götürür

*balık götüren deniz bünyâdın
yilden kodi*

Gerçek anlamları üzerinden gidildiğinde; üzerinde öküz olan bir taş balık, balığı da denizin götürmesi, yelin (hava) denize temel olması; akılla mantıkla açıklanabilir bir durum değildir. Ama bu kurgulanan sahne; birçok tefsir ve edebiyat kaynağında, Yunan mitolojisinde ve Tevrat’ta genişçe yer alır. Bu noktada Yunus Emre’nin beyitte sözünü ettiği taş, öküz, balık, deniz, yel/havanın neye karşılık geldiğine bir odaklanmak gerek.

Erzurumlu İbrahim Hakkı Hazretleri ile Şair Vehbî bin Münebbih, yer ve yer altı alemlerin yaratılışını benzer öykülerle anlatır. Buna göre Hak Teâlâ, yedi denizin her birisini, balıklar gibi binlerce çeşit mahlûkla dopdolu etmiştir. Yedinci kat göğün duvarı olan **Kaf Dağı**’nın ötesinde bir büyük yılan yaratmıştır. Bu yılan, o büyük dağ başı kuyruğuna gelecek şekilde çevrelemiştir. Kıyâmete dek Hak Teâlâ’ya yüksek

sesle tesbîh eder. Yedi denizin ortasında yedi kat yer vardır (Erzurumlu, 1999: 36). Şair Vehbî'ye göre ancak arz (yer) bir gemi gibi sallanıyordu (Onay, 1996: 236, 237). Bunun üzerine büyük cüsseli bir melek yaratıp ona arzın altına girerek omuzları üzerinde tutmasını emretti. Melek arzın altına girdi; bir elini maşrıktan, bir elini mağripte çıkararak omzunda tuttu (Onay, 1996: 236, 237; Erzurumlu, 1999: 36). Bu olay Yunan mitolojisindeki evreni omuzlarında tutan **Atlas**'ı da hatırlatır.

Taş

Bundan sonra **taş** ya da **kayanın** yaratılması olayı başlar. O meleğin ayaklarını basacak bir yer olmadığından Allah **kırmızı yakuttan bir kaya** (Onay, 1996: 236, 237) yarattı. O taşın **yeşil yakuttan kare şeklinde bir büyük kaya** (Erzurumlu, 1999: 36) olduğu da söylenir. Böylece Allah o meleğin ayağı altına o **kayayı** koydu. Bu **kayanın** üst yüzünde bin vadi yarattı. Her birini su ile doldurdu. Denizler gibi olan burasının içini binlerce çeşit mahlûkla doldurmuştur (Onay, 1996: 236, 237).

Öküz

Öküzün yaratılma olayı *Nuh-be-i Vehbî* ve *Marifetnâme*'de birbirine yakın anlatılır: Halbuki bu yakut kayanın da dayanacağı, duracağı bir yer yoktu. Hemen Hakk Teâlâ o yakut kayayı sâbit tutmak için bir **büyük gövdeli bir öküz (büyük kırmızı boğa)** yarattı. Bu **öküz** kayayı arkasına aldı ki adı bir rivayette **Kiyûsa**, bir başka rivayette **Liyunan**'dır. Bu **boğanın** kırk bin başı, kırk

bin boynuzu ve kırk bin ayağı vardır. Her iki ayağı arası bir yıllık yoldur. Büyük yakut kayayı boynuzları ve sırtı üzerinde taşır. Bunun da ayakları tutunacak bir yer lazımdı. (Erzurumlu, 1999: 36, 38; Onay, 1996: 236, 237).

Balık

Balığın yaratılma ve konumlandırılması olayı ise ayrıntılarıyla şöyledir: Sonra Hakk Teâlâ öküzün ayaklarının karar etmesi için **bir büyük balık** yaratmıştır. Allah, **balığa** öküzün ayakları altında durmasını emretti (Onay, 1996: 236, 237; Erzurumlu, 1999: 36, 38).

Deniz

Denizin yaratılması, konumlandırılması şöyledir: Hakk Teâlâ **Behmût** adlı balığa "karargâh olmak için" de **balığın altında büyük bir deniz** yaratmıştır. Balık bu denizde hareketsiz durmaktadır. (Erzurumlu, 1999: 36; Onay, 1996: 236, 237).

Yel/Hava

Denize yelin (havanın) bün-yâd (temel) olması ise şöyle anlatılır: Denizin altında **hava, havanın** da altında "**zulûmât** (karanlıklar)" halk etti (Onay, 1996: 237). Marifetnâme'ye göre yedi cehennem altında, **Sâir** ve **Se-
kar** adlı tabakaların üzerinde durduğu **keskin rüzgârı** yaratmıştır (Erzurumlu, 1999: 36, 38; Onay, 1996: 236, 237).

Birçok tarihi tefsir kaynağını kullanarak yazdığı *Tefsirlerde İsrâîliyât* kitabının "Dünya Neyin Üzerinde Duruyor?" konusunda Abdullah Aydemir, dünyanın oluşumuna ve dünya altı yerlere de değinir (Aydemir, 1979: 79-

Divân-ı Yûnus Emre Fatih Nüshası, s. 193b, 194a

81). Buna göre Allah, yeri **balık** üzerinde yarattı. Bu **balık** Cenâbı Hakk'ın; “*Nun ile kaleme ve (erbâb-ı kalemin) yazmakta oldukları şeylere and olsun ki...*” âyetinde belirttiği “Nuh”tur. **Balık, suyun içinde (üzerinde)dir. Su** da düz ve yalçın bir **kaya** üzerinde yaratılmıştır. Bu **yalçın kaya**, bir meleğin sırtındadır. **Melek, kaya** üzerindedir. **Kaya, rüzgârın üstündedir.** Bu **kaya**, Lokman (a. s.)’ın anlattığı **kaya**dır ki, gökte ve yerde değildir.

Birbirinin üzerine bindirilerek yek diğerine irtibatlı bir şekilde yaratılan bu varlıklardan- **balık** hareket etti ve oynadı. **Balığın** bu hareketinin tesiriyle **yer** sallandı. Bunun üzerine Cenâb-ı Hak yerin üzerinde **dağları** sabit

kıldı. Bundan dolayı **dağlar** yere karşı iftihar etmektedirler (Aydemir, 1979: 80).

Buraya kadar olan anlatılara göre dünya ve üzerinde durduğu yer altı alemleri (varlıklar) sırasıyla, **arz** (dünya), **büyük melek, taş** (kaya), **öküz, balık, deniz, hava** ve **cehennem** olarak alt altadır.

Görüldüğü üzere Yunus Emre şiirin üç, dört ve beşinci beyitlerinde dile getirdiği **sinek, öküz, balık, taş, deniz, yel** ile dünyanın üzerinde durduğu yer altı alemleri anlatmaktadır. Yer altı katların beyitlerdeki ve kaynaklardaki sıralaması eşittir. Yine sıralamaya uygun olarak bundan sonra Yunus Emre, cehenneme geçinecektir.

Divân-ı Yunus Emre Fatih Nüshası, s. 194b, 195a

Yunus Emre, bu beyitte yer altı alemleri sayarak; sırat köprüsünden geçemeyenlerin cehenneme giderken uğrayacağı yerleri ve hangi zorlu ortamlarla karşılaşacağını daha da ilerisinde buralara düşenlerin Allah'a da bir o kadar uzak kalacağını ima etti.

cehennem key karanu cehennem tahte'l-serâ

kula ayruk suâl yok kulı su'âldan kodı

key: Çok, pek, gayet, pek çok, iyi, iyice, hakkıyla.

tahta'l-serâ: Toprak altı.

İki önemli özelliği; “*key karanu* (kapkaranlık)” ve “*tahte'l-serâ* (toprak altında)” oluşuyla burada cehenneme vurgu yapıldı.

Şair Vehbî ile Erzurum İbra-

him Hakkı Hazretleri'ne göre cehennemin yaratılışı şöyledir: Hakk Teâlâ **denizin** altında **yedi tabak cehennemi** yaratmıştır ki, büyük deniz **cehennem** üzerinde sâkin olmuştur. (Erzurumlu, 1999: 36; Onay, 1996: 236, 237). **Yedi cehennem**in altında, **Saîr** ve **Sekar** adlı tabakaların üzerinde durduğu keskin rüzgârı yaratmıştır. Havanın da altında “**zulûmât (karanlıklar)**” halk etmiştir. Bundan ötesini mahlûklar bilmezler, Allah bilir (Onay, 1996: 237). Erzurumlu İbrahim Hakkı Hazretleri, cehennem ve cehennem yaratıkları hakkında ayrıntılı bilgiler verir (Erzurumlu, 1999: 36, 37, 38).

Yunus Emre'nin “*key karanu* (kapkaranlık)” tanımlaması ile

Şair Vehbî'nin "*havanın da altında 'zulûmât-(karanlıklar)' halk etti* (Onay, 1996: 237)" anlatısı birbiriyle örtüşmektedir.

İkinci dizedeki "**ayruk**"; Yunus Emre'nin *Risâletü'n-Nushiyye* ve *Divân*'da nefsanî ve şeytanî özellikler için sık kullandığı bir kavramdır. Dizede "**ayruk**"un temel anlamda mı kavram olarak kullanıldığı belirsizdir. Bundan dolayı "*kula ayruk suâl yok*" ifadesi, iki anlama açıktır. Ayruk temel anlamıyla ele alınırsa ilgili ifade; cehennemde kişiye başkaca bir sual yani sınav yok anlamındadır. Nefis ya da şeytani olan anlamıyla "ayruk" ele alınırsa bu kez ilgili ifade; "kula nefsinde burada sınav yok" anlamına gelmektedir. Her iki anlamda dizenin bütünüyle uyumludur. Çünkü dizenin ikinci bölümünde "*kulî su'âldan kodî*" ifadesiyle zaten insanlar, mahşerde sorulana cevap veremedikleri için buraya koyuldukları belirtilmektedir.

Tahte'l-serâ!

Yunus Emre Hazret'in cehennemle vurguladığı "*tahte'l-serâ*", yer altı, toprak altı anlamındadır. Burada diğer katların tersine; toprağın altında diye doğrudan ve açıkça cehenneme bir konumlandırma yapıldı. Bu noktada bir başka tartışma konusu ortaya çıkmaktadır. Şu durumda *Mari-fetnâme* vb. kaynaklar ve Yunus Emre'nin anlatısına göre cehennemnin konumuna dair iki önemli seçenek ortaya çıktı. İlk çağrışım göre cehennem, yer altında dünyanın merkezi olan çekirdektir. Yunus Emre'nin ve geleneksel kaynakların anlatısındaki öküz, taş, balık, deniz, hava beş-

lisi; dünyanın katmanları olan hava küre, su küre, taş küre, ateş küre ve çekirdek beşlisi midir?

Diğer duruma göre, dünya dışında yine maddeden yaratılmış/yaratılacak bir alem ya da alemler vardır.

Yunus Emre, buraya kadar olan beyitlerle; "*günahkâr kulların uzun bir yolculuk ile incekleri cehennemde çetin ve zorlu bir ortamda bulunacaklarını ayrıca tamamlanan ceza sonrası buradan çıkışın da aynı şekilde zorlu, sıkıntılı olacağını*" dolaylıca vurguladı. Yunus'un asıl söylemek istediği ise "*daha vakit var iken kulun o sınavdan geçip yani ruhlar aleminde verilen sözü bu dünyada iken yerine getirip cehenneme uğramadan göklere yani Allah'a ulaşmak*"tır.

dosta 'âşık olanun gücü sözine yiter

gücü sözine yiten sözünü dilden kodî

dil: Ağız içinde ses çıkarmayı ve tat almayı sağlayan organ.

"*gücü sözüne yetmek*"ten ilk bakışta "*insanın tek yapabildiği söylemektir*" anlamı çıkmaktadır. Ancak "*dosta âşık olmak*" ile "*gücü sözüne yetmek*" beraber düşünüldüğünde; beyitte dilini tutan, içindeki enerjiyi, gizleri ve keşifleri hemen söylemeyen anlamı söz konusudur. Bu noktadan hareketle de gücü sözüne yetmek ile kendini yönetmek anlamının vurgulandığı görülebilir. Bir başka deyişle "*dosta aşık kişi*" yerinde ve zamanında konuşandır, sözleri özünden, inancından söyleyendir. O zaman da o kişi; yaşadığını söyleyen ve söylediğini yaşıyandır.

İkinci dizenin ikinci bölümündeki “sözünü dilden kodı” ifadesinde; “sözünü dilden yani gönülden söyledi” ve “sözünü söylerken gönlünü de bıraktı” biçiminde birbirine zıt iki anlam tartışılabilir. İlk anlama göre “kişinin sözlerinin kaynağı dil yani gönül” olmaktadır. İkinci anlama göre kişi, öyle bir derinliğe ulaşmış ki sözleri gönülden de öte bir kaynaktan söylemektedir. Ancak etimolojik açıdan Yunus Emre’nin “dil”i konuşma organı ya da gönül anlamında mı kullandığını tartışmak yersizdir. Çünkü burada olduğu gibi Yunus Emre’nin şiirlerinde dil; tamamen konuşma organı anlamında kullanılır.

Bu durumda “sözünü dilden kodı” ifadesi; sözünü dile getirmedi, sözünü açıkça söylemedi, sırrını aşikâr etmedi anlamlarıdır. Dizenin tamamında ise aşkla gelen coşkunuğa kapılmadan, bağırma, çağırma ya da içindekini boşaltma gibi bir eğilime girmeden insanın kendini yönettiği anlatılmak istenmektedir. Şiirin bütününe ve beytin şiirde durduğu yere bakıldığında sırasıyla; dünyadan, varlıktan, nefisten ve gönülden bir **terk** söz konusudur. Bekâbillâh’a ulaşmada bir yol alma bir mesafe kat etme yöntemi olduğundan **terk** kavramı, beytin anlamına da uygun düşmektedir. O zaman “sözünü dilden kodu” anlatımında “Âşık duygularını çok iyi yönetip içindekini dile vermeden, gizini açık etmeden hal ile söyledi.” anlamı baskındır. Çünkü âşık, kalbinde, cânında Allah’tan başka bir varlık taşımaz. Dolayısıyla yaşamın-

da dile getirdiği sözleri artık gönülden de içeride cânndan gelmektedir. Cân ise Allah’ın nurunu yüklenmiştir. Diğer bir deyişle içteki coşkunun, kaynamanın kaynağı Allah’tır. “bir ben vardır benden içeri” şiiri de burada hatırlanabilir. Ondan dolayıdır ki gücü sözüne yeten, söz söylerken gönlü de bırakıp Hakk’ı esas almaktadır.

Yunus Emre bu beyitle cehennem korkusuyla kötülüklerden uzak durmak bir yana asıl olanın Allah’a aşk ile bağlılık olduğunu ve aşk üzere olanların bu sınavdan başarılıca çıkacağını belirtti.

*dostun etegin dutan dostıla
bâzâr ider*

*bâzâr iden dostıla bâzârın elden
kodi*

“dostun eteğini tutmak”, Hak yol üzere olmak, Hakk’ın kuralları doğrultusunda olmak; “dostula bazar” aşkta sevgi alışverişi üzere olmak anlamında mecazlarıdır. İlk dizeye göre Hak yola düşen, sürekli ilâhî muhabbet üzeredir. Aşk ateşi kalbe düştükçe, ar ile edep ile hayret ile Allah’a sürekli sevgi, nâz ve niyaz gönderilir. Bir başka deyişle aşk halinde cân ile varlığın öz kaynağı Allah arasında sürekli bir ilişki sürekli bir iletişim ve etkileşim vardır. Tüm cânlar, sevgi, değer, duygu bakımından ana kaynağa yani Allah’a sürekli mesaj gönderir. Allah bunun karşılığında arınmış ruhlara kendisinden nur ile varır, nur ile cânna dolar. Öyle bir noktaya gelir ki, artık gönülde, cânnda sadece ilâhî nur vardır ve cân Allah’tan başka bir nesne hissetmez. İlâhî nur ile dolan cân, aşkta pazara da ihtiyaç hissetmez.

Divân-ı Yunus Emre Karaman Nüshası, s. 189b, 190a

*işitdün Meryem oğlu dostına va-
ruriken*

*gör âhir yarım iğne 'Îsâ'yı yol-
dan kodı*

Hazreti İsa ve yarım iğnesi, divan şiirinin de önemli sembollerindedir. Bir rivayete göre Hazreti İsa tas, tarak ve iğneyi yanından hiç ayırmamış. Bir gün adamın birini pınara eğile-
rek eliyle su içerken görür ve “*Demek ki, su içmek için tasa gerek yokmuş, insana insanın kendisi yetiyormuş.*” der ve tası elinden atar. Bir başka gün adamının birinin eliyle sakalını taradığını görür. Yine “*Saçı, sakalı düzeltmek için tarağa gerek yokmuş.*” diyerek tarağı da bırakır. Zaman su gibi geçip Hazreti İsa da göğe yükseltip de dördüncü kata geldiğinde melekler onu yoklar, üzerinde dünya eşyası olarak bir iğne bulur. (Akar, 1987: 73). Melekler

“*Allah huzuruna giderken dünyadan bir nesne mi götürüyorsun?*” diye sorguya çekip onu dördüncü kat semada alıkoyar (Pala, 2002, s. 248, 249).

“İsa, bir peygamber olmasına rağmen Allah yolunda yargılandı ve bir yarım iğne yüzünden bir noktada kaldı.” anlamında “*gör âhir yarım iğne 'Îsâ'yı yoldan kodı*” dizesini söylerken Yunus Emre, Allah'ın hoşnutluğunu kazanmada ne kadar ince ve zorlu bir yol olduğunu vurguladı.

Yünus eydür dimegil dostı gircek severem

*dostı gircek sevenler benligin el-
den kodı*

Son beyitte Yunus Emre, Allah'ı gerçek sevmenin büyük ve zorlu bir fedakarlıktan geçtiğini “*dimegil, dostu gerçek severim*” sözüyle vurguladı. Çünkü dostu yani Allah'ı gerçek sevmek sade-

ce bir söz ile gerçekleştirilebilecek bir eylem bir süreç değildir.

İkinci dizede Allah'ı gerçek sevmenin ölçüsünü belirtti. Dostu, yani Allah'ı gerçek sevmek, sorumluluğu çok zor üstlenilebilecek bir sözdür. Çünkü Allah'ı gerçek sevebilmek; sözün kat kat ötesinde dünyayı, maddeyi kalbinden atarak ilâhî nûr, bir cân, ile olabilecek bir his, bir doyum dolayısıyla yaşamdır. Bu da herkese ulaşabileceği bir nasip değildir. Buna en güzel örnek; Hak uğruna aşk uğruna İbrahim Edhem'in koca bir sultanlığı bırakıp kendini çöllere vermesidir.

Değerlendirme

“ol geçidüni korkusu uş beni yoldan kodı” dizesiyle başlayan Yunus Emre'nin şathiye özellikli bir şiiri ayrıntılı açıklama ve yorumlarla anlama dayalı işlendi. Biçim özellikleri, ölçü, ahenk unsurları, edebi sanatlar özelliklerine girilmedi. Şiirin ana hatlarıyla anlam özellikleri şunlardır.

Tema

Allah'a ulaşmanın çok zorlu ve ince bir yoldan geçtiği, kötülüklerin de çok ağır koşul ve ortamlarda karşılık bulacağını anlatılması

Konu

Ahiret hayatının iyi ve kötü olmak üzere iki yönü ile Allah'ı gerçek sevmenin zorlu, çetin yolu.

İçerik

Şiirde dokuz beyitte dünyadan bakışla ahiret hayatının tablosu çizilmiştir. Bu tabloya göre ilk beyitte dünya sonrasında ahirete giriş noktası olan sırat köprüsüne değinilmiştir.

İkinci beyitte son derece hayranlık uyandıran Allah'ın üstün bilgisiyle yaratılmış kainatına bakış vurgulandı.

Üçüncü beyitte yeraltı ilk alemleri için sinek ve öküz sembollerle bir imge oluşturuldu.

Dördüncü beyitte yer altı dünyaları, öküz, taş, balık, deniz ve yel (hava) aşamalı sıralandı.

Yunus Emre'nin burada kullandığı sinek, öküz, taş, balık, deniz, yer hem eski Türk inancında hem de kadim medeniyetlerde anlatılan yer altı dünyalarının adlarıdır. Bu adlar, kâinatın ve dünyanın yaratılışının anlatıldığı kaynaklarda ve literatürde hemen hemen aynı ad ve anlamlarda geçer.

Beşinci beyitte Yunus Emre kısaca cehennem konusuna girdi. Buradaki amaç cehennemin ne derinlikte ve buraya gelecekler için nasıl bir azap ortamı olduğunu anlatmaktır.

Altıncı beyitte ise cehenneme uğramadan Allah'ın yanına gitmenin mümkün olduğu bunun da aşk ile olabileceği söylenmiştir. Ancak aşk da tek başına yeterli olmadığı bu yolda insanın diline sahip olup kendini tutması, denetlemesi ve heveslerine uymaması gerektiği ima edilmiştir.

Yedinci beyitte Hak yolcusunun Allah ile aşk etkileşimine girmesi, “pazar” mecazı ile dile getirildi.

Sekizinci beyitte Allah katına çıkmanın da büyük fedakarlıktan ve zorlu aşamalardan geçtiği, İsa ve yarım iğnesi hikayesi ile anlatıldı.

Dokuzuncu beyitte Allah'ı gerçek sevmenin ölçüsünün her şeyden vazgeçme, benliği bile bırakmak ile olduğu açıklanmıştır.

Şiirdeki mitolojik öğeler, kıldan köprü, sinek, öküz, balık, taş, deniz, havadır.

İnanç kavramları Allah, Allah aşkı, cehennemdir.

İsa ve yarım iğnesi hikayesi de Divan edebiyatının ve İslam dünyasının ortak hikayelerindedir.

Sonuç

Şiirin tamamında ölüm sonrası hayatta insanı iki yolun beklediği, bu yollardan birinin yer altı dünyası diğerinin gök, Hak yolu olduğu uyarı biçiminde anlatılmıştır.

Bu uyarıyı etkin kılmak için yer altı ve gök, sembollerle imgenmiştir.

Şiirin en dikkat çekici yönlerinden biri de eski Türk mitolojisinin bazı unsurlarının, Yunus Emre tarafından ustaca dile getirilmesidir.

Ayrıca Yunus Emre'nin Türk mitolojisine ne kadar hâkim olduğu da şiirdeki kullandığı kavram ve simgelerden anlaşılacaktır.

Her ne kadar cehennem ile insanlar caydırılmak istense de asıl olanın Allah'a ulaşmak olduğu ve bunun da benlikten vazgeçmekle; güçlü, bilinçli bir aşk ile gerçekleştirilebileceği açıklanmıştır.

Mitoloji, kâinata tecelli cephesinden bakış, yarım iğne hikayesi gibi anlatılar üzerinden bu şiire bakıldığında, bir şair olmanın ötesinde Yunus Emre'nin derin ve çok yönlü bir düşünür olduğu tartışılabilir bir konudur.

Bu ve diğer şiirlerinden hareketle bakıldığında Yunus Emre, varlığa, Allah'a ve insana dair geniş ve üstten bir bakışı var.

O zaman Yunus Emre tartışmalarında yeni bir kapı aralanmalı, genel tasavvuf kalıplarından bağımsız hareketle Yunus Emre'nin şiirleri üzerinde duran özgün düşünce sisteminin ortaya çıkarılması için yeni bir yol haritası belirlenmelidir.

Kaynakça

- Akar, M. (1987). *Türk Edebiyatında Manzum Mi'rac-nameler*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.
- Ali Nakşebendi . Çıkdum Erik Dalına. *Mecmua* (s. 156b-158b). içinde İstanbul: Milli Kütüphane.
- Aydemir, A. (1979). *Tefsirde İsrâiliyât*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı.
- Ayverdi, İ. (2020, 08 27). *şathiye*. Kubbealtı Lugati: <http://lugatim.com/s/ŞATHİYE> adresinden alındı
- Ayverdi, İ. (tarih yok). *Kubbealtı Lügati* (<http://lugatim.com>). İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.
- Divân-ı Yunus Emre Fatih Nüshası*. (16. yy). İstanbul.
- Divân-ı Yunus Emre Karaman Nüshası*. (14. yy). Karaman.
- Divân-ı Yunus Emre Nusuosmaniye Nüshası* (tarih yok). İstanbul.
- Divân-ı Yunus Emre Yahya Efendi Nüshası*. (Hicri 1111 Miladi 1733). İstanbul.
- Erzurumlu, İ. H. (1999). *Marifetname*. İstanbul: Bedir Yayınevi.
- İsmail Hakkı Bursevi. (tarih yok). Çıkdum Erik Dalına. *Mecmua* (s. 26b-41a.). içinde Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi Esat Efendi Bölümü.
- Niyazi Mısıri. *Şerh-i Gazel-i Yunus Emre*. İstanbul: Topkapı TY Kat.
- Onay, A. T. (1996). *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*. Ankara: MEB.
- Pala, İ. (2002). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: L&M Yayınları.
- Sagalayev, A. M. (1992). *Altay v Zerkale Mira*. Novosibirsk.
- Sünbülzâde, V. (1246 (1830)). *Nuhbe-i Vehbi*. İstanbul.
- Şeyhzade Muslihiddin. Çıkdum Erik Dalına. İstanbul: Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi.
- ULUDAĞ, S. (2010). Şathiye. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 38, s. 370-371. <https://islamansiklopedisi.org.tr/sathiye> adresinden alındı.